

- ☼ שם העבודה : להיות ביחד: עיסוקים משפחתיים בסביבת הסנוזלן
- ☼ שנה : 2005
- ☼ מס' קטלוגי : 533
- ☼ שם המגיש : נאסר כרים
- ☼ עבודת גמר לתואר מוסמך, החוג לריפוי בעיסוק, אוניברסיטת חיפה

תקציר המחקר

עיסוקים משפחתיים הם פעילויות עם משמעות תרבותית המתרחשות כאשר כל המשפחה מעורבת יחד בעיסוק ואשר מטרתם לחלוק, להיות ביחד ולספק אפשרויות למידה. עיסוקים אלה יכולים לחזק את הקשר המשפחתי ולהגביר את איכות חיי המשפחה. למרות חשיבות זו, עד היום לא נמצאו פרסומים אודות עיסוקים משפחתיים בקרב אוכלוסיית הילדים עם פיגור שכלי החיים במוסדות. החיים בהקשר המוסדי, מחוץ לבית הטבעי, ומוגבלותם הקשה של הילדים מקשים על מעורבות המשפחה ופיתוח של יחסים משפחתיים.

במוסד הלב הקדוש בחיפה, מוסד פנימייתי ציבורי המאכלס כ 60 ילדים עם פיגור קשה ועמוק, נעשה מזה 4 שנים ניסיון להשתמש בסביבה המאפשרת ומרגיעה של ה"סנוזלן" לקיום עיסוקים משפחתיים של הילדים עם משפחותיהם. סביבת ה"סנוזלן" מכילה מכשור המספק גרייה תחושתית מגוונת האמורה להגביר רגיעה, הנאה ולעודד תקשורת ואינטראקציה. כל משפחה (הורים וילדים) מוזמנת לשעה של פעילות מהנה בתוך סביבת הסנוזלן עם ילדם/תם החי/ה במוסד.

מטרת המחקר הנוכחי היא לחשוף את חווית העיסוק המשפחתי בסביבת ה"סנוזלן", לנתח כיצד סביבה זו מאפשרת קיומו של העיסוק המשפחתי, ולהבין את המשמעות של פעילות זו עבור הורים לילדים עם פיגור שכלי קשה ועמוק החיים במוסדות. למחקר נבחרה שיטת מחקר איכותנית נטורליסטית בגישה הפנומנולוגית, המתאימה במיוחד כאשר המחקר הוא חלוצי המבוסס על הצורך בהבנה של החוויה מנקודת מבטם של ההורים, ולבחון מערכת יחסים מורכבת כמו זו הקיימת בין הילדים עם המוגבלות לשאר חברי המשפחה.

באמצעות דגימה מכוונת נבחרו 10 משפחות לילדים עם פיגור קשה ועמוק החיים במוסד הלב הקדוש בחיפה, אשר התמידו להשתתף בעיסוקים המשפחתיים בסנוזלן. המדגם כלל משפחות ערביות ויהודיות, עם שונות במבנה המשפחתי, במעמד הסוציו-אקונומי, ברמת השכלה ובמקום המגורים. כלל משפחה נערך ראיון עומק ושתי תצפיות משתתפות. הראיונות הוקלטו ושוכתבו מילה במילה והתצפיות הוסרטו ותועדו על ידי עורך המחקר. הנתונים עברו ניתוח תוכן בו התבצע קידוד פתוח לזיהוי קטגוריות של משמעות. הקידוד נעשה בתהליך אינטגרטיבי ומחזורי בו כל ראיון קודד לפי הניתוח הקודם והיה הבסיס לזיהוי קטגוריות חדשות או הורדת קודמות.

ניתוח הראיונות והתצפיות העלה 3 תמות מרכזיות: הסנוזלן כעולם אחר בו ההורים חוו הרגשה של התנתקות מהמציאות החיצונית ומעבר לרגיעה ואינטימיות. ההימצאות בעולם האינטימי שנוצר

בסנוזלן אפשרה להורים להיות ביחד כמשפחה. בחווייה זו הדגישו ההורים את השתתפותם של הילדים בעלי המוגבלות בפעילות, את ההנאה של כל הילדים במשפחה והקרבה שנוצרת ביניהם. בתמה השלישית תארו ההורים איך העיסוק המשפחתי בסנוזלן מאפשר להם להיות מעורבים בחי ילדיהם החיים במוסד. מעורבות זו כוללת טיפול בילדים והתעדכנות בחייהם היומיים. סביבת הסנוזלן הפיזית והטיפולית, בעיקר סגירות החדר, האפקטים התחושתיים המיוחדים שבו וליווי של המטפל, אפשרה חוויות אלו.

ממצאי המחקר חושפים מידע חשוב על אוכלוסיית הילדים עם פיגור שכלי קשה ועמוק החיים במוסדות ומשפחותיהם. הם מעמיקים את הידע אודות העיסוקים המשפחתיים ומדגישים את חשיבות תחושת האינטימיות והרגיעה לאפשרות קיום של עיסוקים אלה. הממצא המרכזי ביותר הוא החשיבות שמייחסים ההורים להשתתפות ילדיהם החיים במוסד בעיסוק המשפחתי. הכללתם בסביבת הסנוזלן מאפשרת תחושת המשפחה כשלמה, מעודדת קרבה בינם לבין שאר חברי המשפחה ומבטיחה את המשכיות הקשר עמם בעתיד, עם ההורים וגם עם האחים והאחיות המייצגים את הדור הבא האחראי להם. בנוסף, ממצאים אלה תורמים להבנה טובה יותר של השפעת סביבת הסנוזלן על העיסוקים המשפחתיים, ובכך מדגישים את חשיבות ההקשר לקיום העיסוק האנושי. מבחינה קלינית, המחקר תומך ביעילות השימוש בסביבת הסנוזלן לטיפול באוכלוסייה זו ומציע איך אלמנטים הקשורים בסנוזלן יכולים לתרום לחיזוק הקשר המשפחתי בין הילדים החיים במוסדות למשפחותיהם. תוצאות המחקר מעלות את הצורך בעיצוב התערבויות בריפוי בעיסוק שמטרתן לעודד עיסוקים משפחתיים ומעורבות המשפחות באוכלוסייה זו, ואשר מדגישות את חשיבות ההקשר כמגביל או מאפשר עיסוקים אלה.

לאור תוצאות המחקר עולה הצורך לקיים מחקרים נוספים בנושא אשר יתייחסו גם למשפחות הממעטות להיות בקשר עם ילדיהם החיים במוסדות. חשוב יהיה לערוך מחקר אורך אשר יבדוק את ההשפעה ארוכת הטווח של העיסוקים המשפחתיים המתקיימים בסנוזלן על מעורבות ההורים והקשר בין הילדים ללא המוגבלות לאחיהם המוגבלים. כמו כן, דרושים מחקרים נוספים אשר יחקרו את העיסוקים המשפחתיים באוכלוסיות מגוונות של אנשים עם מוגבלויות